

Tam Gözetim Programı

Sanal âlem olarak adlandırılan internet platformlarının insanoğlunun günlük yaşamının bir parçası haline gelmesiyle bu platformlardaki olası riskler, gerçeğe dönüşmeye başladı. Hızla gelişen teknolojiyle birlikte, gündelik yaşamın dinamikleri de dönüşüme uğradı ve “enformasyon toplumu” olarak adlandırılan mevcut toplum yapısının giderek “gözetim toplumu”na dönüşmekte olduğu yönündeki görüşler ağırlık kazandı.

İnternet, eğlenceden bilgiye erişime, sosyal hayatı zenginleştirmeden yeni iş imkânlarının doğmasına kadar birçok fırsatın yanı sıra başta gizlilik ve güvenlik kaygıları olmak üzere çeşitli risk ve zararları da beraberinde getirdi. Bunda şirketlerin, tüketiciler hakkındaki ayrıntılı bilgilerin ne derece değerli olduğunu keşfetmesi büyük ölçüde etkili oldu.

Son dönemde kişisel bilgi güvenliği açığı konusunda, sosyal medya devi Facebook’un milyonlarca kullanıcısının verilerinin kullanılmasına göz yumduğu iddiası gündeme damgasını vurdu. ABD’deki son başkanlık seçimlerinde Donald Trump’ın ekibiyle çalışan siyasi danışmanlık şirketi Cambridge Analytica şirketinin 87 milyon Facebook kullanıcısının verilerini usulsüz kullandığının ortaya çıkması, sosyal medya platformuna yönelik eleştirileri artırdı.

Bu skandal nedeniyle hem maddi hem de manevi zarara uğrayan Facebook’un genç patronu Mark Zuckerberg kariyerinin kuşkusuz en zor günlerini yaşadı. Olayın ardından sert eleştirilere maruz kalan Zuckerberg, son olarak 2018 Nisan ayında olayla ilgili ABD senatosunda ve meclisinde iki gün peş peşe ifade verdi ve “Sorumluluklarımızı yeterince geniş bir şekilde ele alamadık. Bu bir hataydı ve bunun için özür dilerim.” dedi.

Kongre oturumunda Senatör Maria Cantwell, Zuckerberg’e “Tam Gözetim Programı’ndan (Total Information Awareness -TIA) haberin var mı?” sorusunu yöneltti. Zuckerberg bu soruyu “Hayır, bilmiyorum” diye yanıtladı¹. *Wired* yazarı Renee DiResta’ya göre, Zuckerberg’in bu programı hiç duymamış olması mantıksız değil, çünkü bu proje ortaya çıktığında kendisi henüz bir lise öğrencisiydi².

Senatör Cantwell’in değindiği, Tam Gözetim Programı adı verilen proje, ilk olarak 2003 yılında ortaya çıktı. Ayrıca “Terrorism Information Awareness -Terörizm Bilgi Farkındalığı” olarak da adlandırılan TIA, ulusal güvenliği tehdit eden unsurları tespit etmek ve önlemek amacıyla kurulan bir ABD veri madenciliği projesiydi. Programın amacı, ABD’nin terörizmi tanımlama, tespit etme ve sınıflandırma becerilerini artırmaktı. Böylece

1 https://www.washingtonpost.com/news/the-switch/wp/2018/04/10/transcript-of-mark-zuckerbergs-senate-hearing/?noredirect=on&utm_term=.ccb433a39822

2 <https://www.wired.com/story/darpa-total-informatio-awareness/>

terör eylemlerinin başarılı bir şekilde önlenmesi için zamanında harekete geçilmesi sağlanacaktı. Program, Yurtiçi Güvenlik Yasası'nın bir parçasıydı ve Ocak 2003'te kurulmasından sonra, Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Projeleri Ajansı (DARPA) tarafından yönetildi.

Tam Gözetim Programı Nasıl İşliyordu?

Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği'nin (ACLU) tanımına göre; TIA, ABD'de "Big Brother" programına en yakın düşünülen projelerden biriydi. Program, çok büyük ölçekli bir veri tabanına mümkün olduğu kadar çok insan hakkında olabildiğince fazla bilgi toplayarak, bu bilgileri devlet görevlilerine açık hale getirmeye ve teröristleri tanımlamaya çalışmak için sıraya koyma vizyonuna dayanıyordu³.

TIA, hedefi terörle mücadele bilgi mimarisi olan program bileşenlerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir yapıydı. Bu bileşenler; bilgi analizi, işbirliği, karar destek araçları, tercüme programları, veri arama, tekrarlanan davranışları tanıma ve gizlilik koruma teknolojileriydi. Programla bu bileşenlerin tek bir çatıda toplanarak istihbarat, karşı istihbarat ve kanun uygulayıcıları için kaynak yaratması amaçlanmıştı⁴.

ABD Savunma Bakanlığı, milyarlarca işlemi birleştirebilen özel bir bilgisayar programını terör gruplarını izleyebilmek için geliştirdi. Bu program, ABD vatandaşlarının gün içinde yaptığı bütün alışverişler, telefon konuşmaları, uçak biletleri, hastane kayıtları, kısacası bir ABD vatandaşının toplumsal hayatta bıraktığı ne kadar iz varsa bunların merkezi olarak bir veritabanında toplanıp, bu veritabanı üzerinden terör önleme çalışmaları yapılmasını öngörüyordu.

TIA projesi gündeme gelir gelmez, özgürlük mücadelesi veren örgütlerin eleştiri oklarına hedef oldu. Programın, insanların özel yaşamlarına, mahremiyetlerine gireceğine, bunun da büyük sakıncalar doğurabileceğine işaret eden insan hakları ve özgürlük savunucuları, sistemin birçok masum insanı zan altında bırakabileceği uyarısında bulundu.

Projeyi yürüten Total Information Office'in logosu da oldukça ilginçti. Bir dolarlık banknotunda arkasında yer alan piramit ve üzerindeki dünyayı tarayan gözün bulunduğu logoda Latince "scientia est potentia (bilim güçtür)" yazısı dikkat çekiyordu.

Programı Kim Yönetiyordu?

DARPA'nın yönettiği TIA projesinin başında, Başkan Reagan döneminin Ulusal Güvenlik Danışmanı olan John Poindexter bulunuyordu. Poindexter, 1980'lerdeki İran-kontra skandalının kilit isimlerindendi. Projenin başında yer almasının ardından insan hak ve özgürlüklerini savunan Amerikan dernekleri, Poindexter'le mücadele başlattı⁵.

TIA Neden Başarılı Olamadı?

TIA ile amaç eldeki tüm bilgi kaynaklarını kullanarak insan davranış biçimlerinin analizi, modellemesi vs. kullanılarak üretilen kompleks programlar yardımıyla insanların yapacaklarını önceden tespit etmektir. O zamanlarda, programın bazı veri madenciliği hedeflerini gerçekleştirecek teknoloji henüz icat edilmemişti. Bu amaçla DARPA, Ağustos 2002'de TIA sistem bileşenlerinin tasarımı ve geliştirilmesi için birçok alt projeyi yazılım firmalarına dağıttı ve çalışmalar başladı. Ancak Amerikan Senatosu kendi halkının izlenme, fişlenme ve bireysel haklar konusunda taciz edilme korkularını dikkate alarak Pentagon'un dev veri tabanı projesine destek vermedi. Senato, Pentagon'un, kapsamını ve sivil haklara etki düzeyini kamuoyuna tam olarak aktarana kadar projeye herhangi bir fon yaratılmayacağını açıkladı. Son aşamada, Amerikan Kongresi de Senato ile aynı doğrultuda davrandı ve Eylül 2003'te ABD'de Kongre müzakerecileri programı sonlandırmayı ve fonlamayı durdurmayı kabul etti. 2006 yılında ise haber ajansları bunun için geliştirilen yazılımın, özellikle Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) olmak üzere başka ajanslara kaydırıldığını bildirdi.

3 <https://www.aclu.org/other/qa-pentagons-total-information-awareness-program>

4 https://epic.org/privacy/profiling/tia/may03_report.pdf

5 <https://www.britannica.com/biography/John-M-Poindexter>

TIA İle İlgili Bilgiler Kayıp

2006 yılından sonra Poindexter'in, Pentagon web sitesindeki özgeçmişiyile birlikte "Tam Gözetim Programı" sistemine ait pek çok veri kayıplara karıştı. Programı tanıtan sitenin ortasındaki Latince "scientia est potentia" yazısı ve yerküreyi simgeleyen logosu bile silindi.

Program resmi olarak askıya alınmış olmasına rağmen, daha sonrasında veri madenciliği yazılımı sadece yüzeysel değişiklikler yapılarak diğer devlet kurumları tarafından sahiplenildi. TIA'nın çekirdek mimarisi, "Basketbol" kod adıyla geliştirilmeye devam edildi. 2012 yılında *New York Times* gazetesinde yayınlanan bir makaleye göre, Toplam Bilgi Farkındalığının mirası, Ulusal Güvenlik Ajansı'nda (NSA) sessizce gelişiyor⁶.

DARPA'nın Yapamadığını Diğer Teknoloji Devletleri Nasıl Başardı?

TIA'nın dağıtılmasıyla Silikon Vadisi'nde benzer bir sistem ortaya çıktı. Birkaç yıl içinde de Büyük Veri ve Konum Tabanlı Sosyal Ağ'ların (SoLoMo) iktidarı konuşulmaya başlandı. TIA ile benzer riskleri barındıran bu yapıda Facebook ve Google gibi büyük teknoloji şirketleri, kullanıcıların sevdikleri ürünleri ve hizmetleri barındırdıkları için başarılı oldular. TIA'dan farklı olarak kullanıcılar, gönüllü olarak bilgilerini ve davranış verilerini vermeyi tercih ettikleri için kişiselleştirilmiş reklamlar kullanıcılara kolayca ulaşabildi. Evrensel girişler ve bağlantılı ürünlere girişlerin standart haline gelmesiyle kullanıcıların kapsamlı profillerine kolaylıkla ulaşılabilir.

Wired yazarı Renee DiResta yazısında, bugün kredi kartı ile yapılan her satın alma işleminin, abone olunan her derginin, ziyaret edilen her sitenin, gönderilen her e-postanın, rezervasyon yapılan her seyahatin hatta alınan her akademik notun bile Facebook, Google, Microsoft vb. teknoloji devlerinin, dev sanal merkezi veri tabanlarına gittiğinden bahsediyor. Bu veri tabanları ticari amaçlarla kullanılsa da ABD'de TIA benzeri, riskleri değerlendiren bir sistemin gerekliliğini savunan çok kişi var. Bu dikkate alındığında projenin başka bir adla devam ediyor olması da hiç de şaşırtıcı olmaz.